

Amatörfotografernas
värld

Amatörfotografernas värld

FATABUREN 2009

Amatörfotografernas värld

NORDISKA MUSEETS OCH SKANSENS ÅRSBOK 2009

Red. Annette Rosengren och Christina Westergren

FATABUREN Nordiska museets och Skansens årsbok, är en skatt av kulturhistoriska artiklar som publicerats under mer än ett sekel.

Årsboken började som ett häfte med rubriken »Meddelanden«, redigerat 1881 av museets grundare Artur Hazelius för den stödjande krets som kallades Samfundet för Nordiska museets främjande. 1884 publicerades den första kulturhistoriska artikeln och när publikationen 1906 bytte namn till »Fataburen. Kulturhistorisk tidskrift« kom de vetenskapliga uppsatserna att dominera innehållet. Från och med 1931 fick årsboken Fataburen en mer populär inriktning och i stora drag den form som den har idag. Fataburen har sedan dess förenat lärdom och sakkunskap med syftet att nå en stor publik.

Fataburen är också en viktig länk mellan Nordiska museet och Skansen, två museer med en gemensam historia och en gemensam vänförening. Varje årsbok har ett tematiskt innehåll som speglar insatser och engagemang i de båda museerna, men verksamhetsberättelserna trycks numera separat och kan rekvideras från respektive museum.

Ekonomiskt stöd från Nordiska museets och Skansens Vänner gör utgivningen av Fataburen möjlig.

Fataburen 2009
Nordiska museets förlag
Box 27820
115 93 Stockholm
www.nordiskamuseet.se

© Nordiska museet och respektive författare
Omslag och grafisk form Lena Eklund
Omslagsfoto Svante Warping

Tryckt hos NRS Tryckeri, Huskvarna 2009
ISSN 0348 971 X
ISBN 978 91 7108 533 7

Nanna Johansson och Anna Larsson – grannar i Lima

EVA DAHLMAN

Det finns fyra kvinnliga bygdefotografer i Limasamlingen. Det är Nanna Johansson, Anna Larsson, Elin Jansson och Wilhelmina Holmgren. Nanna Johansson var född 1881. Hon bodde hela livet på Ragolsgården i Heden i Lima socken och fotograferade under en stor del av sitt liv. Hon hade olika typer av arbeten, bland annat var hon kocka. Av de kvinnliga bygdefotograferna i Lima var det framför allt hon som ägnade sig åt »yrkesfotografi« och tog porträtt av bygdens folk. Ibland använde hon sig av en fond när hon fotograferade vilket berättar om professionalism. I Sven Johanssons Limasamling finns endast tjugoen glasnegativ från 1910-talet av Nanna Johansson bevarade. I boken *Lima bortom mannaminne* är hon representerad med ett fotografi, som visar tröskning hos P.J. Persson i Bergsvalla 1912 då Lassar-bröderna Johan, Albert och Emil anlätades med sin ångmaskin och sitt tröskverk.

En samling som Nordiska museet förvärfvade från hennes familj 1996 består av cirka 350 glasnegativ, framför allt porträtt. Negativen som är i formaten 9 x 12 cm och 13 x 18 cm är

Foto Nanna Johansson, Nordiska museet.

av varierande kvalitet. Men mängden negativ ger en betydligt fylligare bild av Nanna Johansson som fotograf.

Många unga kvinnor, ofta i par, har låtit ta sina porträtt hos Nanna Johansson. Fint upplädda ser de allvarligt och litet blygt in i kameran. Barn är ett annat vanligt motiv. På ett av hennes porträtt ser vi också tre unga män upplädda i kostym och hatt. Bilden är tagen utomhus och påminner om August Sanders klassiska »Unga bönder från 1914«. Fotografien utanför städernas ateljéer hade vid den här tiden en enhetlig karaktär och det finns många likheter mellan bygdefotografen och August Sanders fotografi. Med i samlingen finns också bilden av en jägare som poserar med sin hund och bytet som är en räv, och fotografier på en avliden kvinna som ligger i en kista i Ragolsgården. Kanske är det Nanna Johanssons mor.

Bland bilderna finns klassiska bygdefotografier på människor som står med hästar eller cyklar framför sina hus. Hästen var ett betydelsefullt djur och 1910 fanns det så många som 555 hästar i Lima och Transtrand. Det var framför allt mannens djur, medan kvinnan hade hand om korna. Men på flera av Nanna Johanssons bilder ser vi kvinnor som poserar med hästar, och det är också framför allt kvinnor som poserar med cyklar. Cykeln började spridas på 1890-talet. Man kunde köpa cyklar på postorder och de blev var mans egendom på landsbygden snabbare än i tätorterna. På 1910-talet hade många i Lima cykel.

Nanna Johansson fotograferade gärna människor i arbete, bland annat slätterfolk och timmerflottare på Västerdalälven och i vårfloden vid Heden. När taket läggs om på en ladugårdslänga är hon där och fotograferar liksom när hennes granne, Anna Larsson som också är fotograf, tvättar med klappträ vid den lilla tjärnen mitt i byn. Hon fotograferade syjuntor, kaffe-

rep och grupper av kvinnor som musicerar. Nanna Johansson avled 1959.

Anna Larsson (1900–1965) var bondmora och bodde hela livet på fädernegården Tranagården i Heden. Hennes flicknamn var Jansson. Tillsammans med sin man hade hon ett litet jordbruk, några kor och tillhörande fäbodar. En period innan hon gifte sig arbetade hon som kocka. Det var Nanna Johansson, hennes nästan tjugo år äldre granne, som introducerade henne i fotografien. Om Nanna Johansson i någon mån var yrkesfotograf var Anna Larsson helt och hållet amatör. Hon köpte sin första kamera i tjugooårsåldern, en kamera för glasnegativ i storlek 9 x 12 cm. Trettiosex av hennes negativ finns i samlingen, de flesta är från första hälften av 1920-talet, några få är från 1930-talet. Ca 500 negativ finns hos familjen.

Framför allt var hon intresserad av att skildra människor i arbete. Hon fotograferade till exempel kvinnorna som tvättade på bryggan vid Lustjärn, männen som körde timmer vid Limesforsen eller sågade ved med remdriven såg vid Tranagården. 1921 fotograferade hon timmerflottare i Almsjön, som på grund av hård motvind var tvungna att ligga vid Ljusnäs fäbod en hel vecka. Samma år fotograferade hon laget hon arbetade med som kocka. På en av hennes bilder har ungdomarna i Heden samlats. Längst fram sitter en ung man och spelar dragspel. Bredvid honom och i centrum på bilden står en stor trattgrammofon. Bilden är tagen 1924 och Anna Larsson var själv 24 år. På en annan bild ser vi unga kvinnor och män som sitter framför en spis på Mosäteren. Säkert är de vänner till Anna Larsson. Alla låtsas arbeta koncentrerat med handarbeten eller andra sysslor men är intensivt medvetna om fotograferingen

Ungdomar från Heden,
1924. Foto Anna Larsson,
Nordiska museet.

och en av kvinnorna har lyft på huvudet och ler mot kameran.

Anna Larsson tog också porträtt av människor i sin miljö, som det på Lena Larsson tillsammans med getter och höns utanför sitt hus i Västra Ärnäs. Eller porträttet på lantbrevbäraren Erik Stolpe i Heden och hans hustru Klara 1925. Det gamla paret sitter framför sitt härbre och från vänster kommer en katt som sträcker på sig och vässar klorna. 1937 tog Anna Larsson en vacker gruppbild på en skolklass i Hedens skola.

Anna Larsson kopierade inte själv utan skickade iväg sina 9 x 12-negativ för att få dem kontaktkopierade. Det gjorde alla Limafotografer utom L.O. Åkerman. Redan i *Handbok för amatörfotografer* från 1913 fanns reklamen: »Framkallning av plåtar och films utföres snabbt och ytterst omsorgsfullt av Hugo Svensson & Co [...] Kopior á papper och brevkort samt Bromidförstoringar från amatörnegativ levereras på kortaste tid och i fi-

Mosättern 1926.
Foto Anna Larsson,
Nordiska museet.

naste utförande från vår nya kopieringsanstalt. Genom att kopieringen vintertid utföres vid elektrisk starkströmbågslampa kunna kopiorna levereras lika snabbt året om. OBS! Order från landsorten utföres omsorgsfullt och med största skyndsamhet.»

I boken *Lima bortom mannaminne* lyfter Rune Hassner fram Anna Larsson som fotograf: »Bondmoran Anna Larsson har skildrat den arbetande människan i bilder som har samma fina kvaliteter som Lewis Hines bildberättelser från USA under 1930-talet.» Och i utställningen *Lima* på Moderna Museet 1973 är hon den av de kvinnliga fotograferna som är representerad med flest bilder – nio stycken. Nanna Johansson har två fotografier med och Elin Jansson tre.

De flesta bygdefotografier var män, men Nanna Johansson och Anna Larsson var några av de kvinnor som bevarade sin bygds människor och miljöer åt eftervärlden.

Hos Lassar-Olof i Heden, 1910-talet, (ovan) och tre ynglingar (nedan t.h.).
Foto Nanna Johansson, Limasamlingen, Nordiska museet.
Hedens småskola, 1937. Foto Anna Larsson, Limasamlingen, Nordiska museet.

Lantbrevbäraren Erik Stolpe i Heden med hustrun Klara.
Foto Anna Larsson, Limasamlingen, Nordiska museet.